

Neznámý typ čtyřiadvacetikrejcaru Fridricha Falckého z jáchymovské mincovny

•••••
Pavel Vojtíšek

Česká mince Fridricha Falckého (1619–1620) byla ražena ve třech mincovnách, v Praze, v Kutné Hoře a v Jáchymově. Zmo a stříž těchto ražeb, které vznikly podle mincovní reformy Českých stavů ze dne 15. 6. 1619, byly dány třemi po sobě následujícími mincovními výnosy: ze dne 28. 6. 1619 (Mincovní řád stavů Českých¹ – základní instrukce), 15. 10. 1619 (změna hmotnosti a ryzosti dvanácti- a čtyřiadvacetikrejcarů) a ze dne 7. 8. 1620 (doplnění mincovního systému o osmačtyřetikrejcar).² Mince zlatá byla ražena pouze v pražské mincovně, mince stříbrná pak v Praze a hlavně v Kutné Hoře. Jáchymov se na mincovní produkci podílel výrazně méně a proto jsou všechny ražby jáchymovského rodáka,³ mincmistra Centuria Legenfelfera, poměrně vzácné.⁴ Jáchymovská mincovna razila v této době pouze dva nominály, osmačtyřetikrejcar a čtyřiadvacetikrejcar.

Čtyřiadvacetikrejcar byl v této době nejběžnějším nominálem raženým v českých mincovnách a představovaly podstatnou část jejich produkce. Výtvarné provedení těchto mincí je v podstatě stejné pro všechny krejcarové nominály ve všech třech českých mincovnách. Na líci je zobrazeno korunované poprsí panovníka s okružím doprava, kolem opis; v reversu vidíme znak (česko-falcký nebo složený sedmidílný), kolem opět opis. Značka mincmistra je umístěna na rubu mince na konci opisu nad znakem.⁵

K. Čermák a B. Skrbek⁶ popisují v textu čtyři typy jáchymovských čtyřiadvacetikrejcarů C. Legenfelfera, vyobrazeny jsou pouze dva z nich, ČS 408 a ČS 409. V *Kartotéce novověku* H. Janovského⁷ najdeme celkem pět typů (Ja 1 až Ja 5; typ Ja 1 se dvěma variantami) těchto mincí. I. Halačka⁸ uvádí čtyři typy (MKČ 682–685; typ MKČ 682 ve dvou drobných variantách). Všechny tyto výše uváděné typy mají kromě výjimky u typu Ja 5 (= MKČ 685) v podstatě stejný líc, jen s malými rozdíly v opisu nebo v kresbě poprsí a šatu. Zajímavý typ Ja 5 má navíc na konci lícního opisu číslici „20“ jako opakovanou část letopočtu. Rozlišení jednotlivých typů

•••••
¹ ČERMÁK, Kliment – SKRBEK, Bedřich: *Mince království českého za panování rodu Habsburského od roku 1526*, Pardubice 1891–1913, (dále v textu jen ČS), díl I., s. 148–156.

² HALAČKA, Ivo.: *Mince zemí koruny České I.*, Kroměříž 1987–1988, (dále v textu jen MKČ), s. 16–17; ČERMÁK, Kliment – SKRBEK, Bedřich: *Mince království českého za panování rodu Habsburského od roku 1526*, Pardubice 1891–1913, díl I., s. 148–156.

³ ČERMÁK, K. – SKRBEK, B.: *Mince I.*, s. 155–156.

⁴ ČERMÁK, K. – SKRBEK, B.: *Mince I.*, s. 155–156.

⁵ ČERMÁK, K. – SKRBEK, B.: *Mince III.*, tab. XLVI–XLVII; HALAČKA, I.: *Mince I.*, s. 342–343; MILLER zu AICHHOLZ, V. – LOEHR, A. – HOLZMAIR, E.: *Österreichische Münzprägungen 1519–1938*, Wien 1948.

⁶ ČERMÁK, K. – SKRBEK, B.: *Mince III.*, tab. XLVI–XLVII.

⁷ JANOVSKEJ, Hubert: *České vládní mince 1526–1857 – kartotéka novověku*, Opava 1958; TÝŽ: *České vládní mince 1526–1857 – index ke kartotéce novověku*, Opava 1958, (dále v textu jen Ja).

⁸ HALAČKA, I.: *Mince I.*, s. 342–343.

podle rubu je v podstatě shodné jak v Janovského kartotéce,⁹ tak i práci Halačkové¹⁰ a může být stručně popsáno následujícím přehledem:

Typ Ja 1a,b odpovídá MKČ 682, v rubu má česko-falcký znak, letopočet 1620 (Ja 1a) nebo 620 (Ja 1b) v opisu, značka volně (ČS 408).

Typ Ja 2 odpovídá MKČ 683, v rubu má česko-falcký znak, zkrácený letopočet (2|0) po stranách znaku, značka volně (ČS 409).

Typ Ja 3 (MKČ neuvádí), v rubu má složený znak, letopočet (1620) v opisu, značka volně.

Typ Ja 4 odpovídá MKČ 684, v rubu má složený znak, letopočet (1620) v opisu, značka v kroužku.

Typ Ja 5 odpovídá MKČ 685, v rubu jako Ja 3, ale v líci číslice „20“ na konci opisu (viz výše).

Mince, která je níže vyobrazena a popsána, představuje nový typ Legenfelderova čtyřiatřicetkrajcaru z mincovny Jáchymov, ročník 1620, který dosud nebyl v numismatické literatuře popsán.

ČECHY, Fridrich Falcký (1619–1620), mincovna Jáchymov, mincmistr Centurio Legenfelder, 24krajcar 1620.

⁹ JANOVSKEJ, Hubert: *České vládní mince 1526–1857 – kartotéka novověku*, Opava 1958.

¹⁰ ČERMÁK, K. – SKRBEK, B.: *Mince III.*, tab. XLVI–XLVII; HALAČKA, I.: *Mince I.*, s. 342–343; MILLER zu AICHHOLZ, V. – LOEHR, A. – HOLZMAIR, E.: *Österreichische Münzprägungen 1519–1938*, Wien 1948.

Av.: korunované poprsí Fridricha Falckého s výrazným okružím do prava, hladký renesanční kabátec, vnější i vnitřní kruh provazcovitý, opis

·FRIDERICUS·D·G·BO (24)HE·REX CO·PA·RH

Rv.: půlený česko-falcký znak, po stranách v polovině znaku 2|0 (poslední dvě číslice letopočtu), vnější i vnitřní kruh provazcovitý, opis

(Legenfelderova značka volně) DVX·BA·MAR·MO·DVX·SIL·MA·VT·LV·16·

AR; 7,196 g; 32 mm; cca -240°; ve středu mince nepatrně nedoraženo, drobné rysky v portrétu, v okraji prasklina ražbou (cca 2 mm) u číslice označující nominál

Soukromá sbírka.

Licní strana tohoto pravděpodobně unikátního čtyřřadvacetikrejcaru odpovídá aversu všech těchto mincí (korunované poprsí s renesančním okružím), nejpřesněji vyobrazenému typu Ja 2. Úvahy použití stejného razidla jsou však pouze spekulacemi, byť asi oprávněnými. Na rubu zde popisovaného čtyřřadvacetikrejcaru můžeme číst celý letopočet 1620, avšak rozdělený velmi neobvyklým způsobem, který zřejmě nemá obdoby na jiné české minci. Číslice „16“ na konci rubového opisu mince zde vyobrazené nahrazuje pěticípou kytičku, kterou končí opis na typu Ja 2. Pěticípou kytičku, která je asi pouze rozdělovacím znaménkem (nebo snad značkou řezače želez?), můžeme nalézt pouze na čtyřřadvacetikrejcaru typu Ja 2. Na ostatních jáchymovských ražbách Fridricha Falckého se s ní nesetkáváme.

Domnívám se, že příčina vzniku tohoto velmi zajímavého a neobvyklého typu bude asi obdobná jako v případě jiného jáchymovského čtyřřadvacetikrejcaru, typ Ja 5 (MKČ 685). Autor razidla pravděpodobně v obou případech pouze potřeboval esteticky přijatelně využít volný prostor na konci opisu tak, aby nenarušil celkový ráz a vzhled mince. Hledat nějaký jiný význam toho neobvyklé dělení letopočtu by byla pouze spekulace. Legenfelderův čtyřřadvacetikrejcar z roku 1620, který je popisován v tomto článku, přesto představuje zajímavý příspěvek k typologii jáchymovských ražeb Fridricha Falckého a bude mezi nimi patřit pravděpodobně k nejvzácnějším.

•••••

Pavel VOJTÍŠEK, Unknown type of the 24-kreuzer struck under Friedrich von der Pfalz in Jáchymov (Joachimsthal)

A new type – unpublished up to date – of the 24-kreuzer produced in 1620 (Centurio Legenfelder, Jáchymov mint) is described in this article. The interesting and characteristic feature of this type is represented by division of the minting year '1620', partially in its reverse marginal legend (16), partially in its reverse field (2|0).

English by V. Novák